

Pregledni znanstveni članek/Article (1.02)

Bogoslavni vestnik/Theological Quarterly 82 (2022) 3, 677—689

Besedilo prejeto/Received:09/2022; sprejeto/Accepted:10/2022

UDK/UDC: 27-46"2021/2023"

DOI: 10.34291/BV2022/03/Segula

© 2022 Šegula, CC BY 4.0

Andrej Šegula

Resonanca in sinoda v kontekstu sodobne pastoralne teologije

Resonance and Synod in the Context of Contemporary Pastoral Theology

Povzetek: Kot izhodišče za razumevanje pojma resonance jemljemo dejstvo, da je človek bitje odnosa. Svet in družba, v katerih živimo, težita v smer individualizacije. Pastoralna teologija pa si ves čas prizadeva graditi občestvo, skupnost. Spodbude in smernice najdemo že v Svetem pismu, pa tudi v cerkvenih dokumentih. Osredinili se bomo na sinodo (2021–2023), ki skuša vse dejavnosti in prizadevanja usmeriti v občestvo, sodelovanje in poslanstvo. Papež Frančišek poudarja, da je ravno pot sinodalnosti tista pot, ki jo Bog od Cerkve tretjega tisočletja pričakuje. Ves pastoralni program je v nekem smislu že vsebovan v besedi ‚sinoda‘. Sinodalna Cerkev je Cerkev, ki ‚hodi skupaj‘. Kje in kako se ta ‚hodi skupaj‘ uresničuje danes? H katerim korakom nas vodi Sveti Duh, da bi na tej poti rasli? Za odgovor na to vprašanje moramo poslušati Svetega Duha, ki kot veter »veje, koder hoče, njegov glas slišiš, pa ne veš, od kod prihaja in kam gre« (Jn 3,8). Religiozni odnos je v svojem bistvu resonančni odnos, in zato teorija o resonanci predstavlja pomembno spodbudo ter izziv tudi za pastoralno področje. Kakovost življenja in pastoralnega dela sta odvisni od odnosov. Tretji korak sinodalnega dogajanja je poslanstvo, ki bo kot ‚resonanca‘, evalvacija, ovrednotenje prej opravljenega dela (občestvo in sodelovanje).

Ključne besede: resonanca, sinoda, pastoralna teologija, občestvo, sodelovanje, poslanstvo

Abstract: The starting point for understanding the concept of resonance is the fact that man is a creature of relationship. The world and the society in which we live are moving in the direction of individualisation. Pastoral theology, on the other hand, seeks throughout time to build communion, community. We can already find encouragement and guidance in the Bible and in Church documents. We will focus on Synod 2021–2023, which seeks to orient all activities and efforts towards communion, cooperation and mission. Pope Francis stresses that the way of synodality is precisely the way God expects of the Church of the third millennium. The whole pastoral programme is in a sense already contained in

the word 'synod'. The synodal Church means the Church that 'walks together'. Where and how is this 'walking together' being realised today? What steps is the Holy Spirit leading us to take in order to grow on this path? To be able to answer this question, we need to listen to the Holy Spirit who, like the wind, "blows where it wills, you hear its voice, but you do not know where it comes from or where it is going" (Jn 3:8). The religious relationship is also, therefore, essentially a resonant relationship, which is why the theory of resonance is also an important stimulus and a challenge for the pastoral field. The quality of life, the quality of pastoral work, depends on relationships. The third step of the synodal process is the mission, which will be like a 'resonance', an evaluation, an evaluation of the work done previously (communion and collaboration).

Keywords: resonance, synod, pastoral theology, communion, collaboration, mission

1. Uvod

Človek je bitje odnosa. Kakovost odnosa je pogosto kazalec kakovosti življenja. Resonanca pa to odnosnost velikokrat definira in sooblikuje. Temeljno razumevanje pojma resonance izvira iz fizike. Glede na njeno delovanje pa lahko naredimo preslikavo tako na družbeno področje kot tudi na področje pastora in pastoralne teologije. Resonanca pomeni dobesedno povratek zvoka v smislu odmeva – ali pa tudi medsebojno odzvanjanje v smislu sozvočja. Resonanca vedno zahteva odnos do nečesa drugega in odziv nanj. Te spremembe – najsibo v tehničnem, družbenem ali osebnem življenju – se med sabo prepletajo. In če želimo kakovostno življenje ohraniti, terjajo poglobljen odgovor (Rosa 2013). Resonanca zahteva priznanje drugega, ki je pred menoj in na katerega se odzivam. Ko govorimo o resonanci, ne govorimo o enosmernem, ampak o vzajemnem odnosu, zato je učinek resonance vzajemno odzvanjanje v smislu sozvočja (Klun 2020, 282).

Dobra resonanca je gotovo cilj vsakega pastoralnega prizadevanja. Ko govorimo o resonanci v občestvu, lahko iščemo korenine že v Svetem pismu: »Kjer sta namreč dva ali so trije zbrani v mojem imenu, tam sem sredi med njimi.« (Mt 18,20) Iščemo jo lahko tako v Stari kot v Novi zavezi (Barnérias, Forestier in Morel 2021, 121–134). Resonanca je navzoča v vsej zgodovini Cerkve – od prvih koncilov, sinod, konferenc, pa vse do sinode, ki jo je sklical papež Frančišek lansko leto (2021). Z njo vabi vso Cerkev k razmisleku o temi, ki je za življenje in poslanstvo Cerkve odločilnega pomena. Pot sinodalnosti je pot, ki jo Bog od Cerkve tretjega tisočletja pričakuje (Frančišek 2015).

In ko govorimo o resonanci v kontekstu pastoralne teologije, ne govorimo samo o preprostem odmevu, temveč o ‚pogovoru‘, ki gradi, ki spreminja, ki vodi iz enega stanja v drugo. Že v krovnem dokumentu slovenskega pastoralnega načrta z naslovom „Pridite in pogledjte“ beremo, da slovenski škofje želijo krščanskemu občestvu ponuditi izhodišče, ki bi pomagalo aktualni slovenski trenutek razumeti – in nakazati naloge, ki jih ta pred naše verno katoliško občestvo postavlja (PIP, tč. 8).

V dokumentu „Sinodalnost v Cerkvi“ beremo, da sinodalnost kot svoj subjekt izraža vso Cerkev in vse v Cerkvi. Verniki so sinodali (*synodoi*) – tovariši na poti, poklicani, da so kot udeleženci v enem Kristusovem duhovništvu (C, tč. 10) in prejemniki raznih karizem, razlitih po Svetem Duhu (C, tč. 12; 32), dejavni subjekt v korist skupnega dobrega (Mednarodna teološka komisija 2020, tč. 55). V kontekstu resonančne vidimo, da so v sinodalno dogajanje vključeni vsi ljudje – gre za vesoljno Cerkev, vesoljni dogodek (Becquart 2022, 15–28).

2. Poudarki ob napovedi sinode 2021–2023

Sinodalni proces z naslovom „Za sinodalno Cerkev: občestvo, sodelovanje in poslanstvo“ se je v Rimu slovesno začel 9. in 10. oktobra 2021, po krajevnih Cerkvah pa 17. oktobra. Vrhunec sinode bo praznovanje XVI. splošnega rednega zasedanja škofovske sinode, ki bo oktobra 2023. Temu bo sledilo obdobje uresničevanja sklepov – vanj bodo znova vključene krajevne Cerkve. Gre za obdobje, v katerem je Cerkev močno spodbujena k skupni poti in premišljevanju (Škofovska sinoda 2021, 5). Tako proces resonančne ne poteka le v odbojih nekega prizadevanja, temveč v smeri spoznanja, kateri proces Cerkvi dejansko lahko pomaga živeti občestvo, doseči sodelovanje in se odpreti poslanstvu. Prav karakteristika „skupna hoja“ je tisto, v čemer se kaže narava vesoljne Cerkve, ki je romarska in misijonarska.

Resonanca v procesu sinode prinaša tudi presenečenja. Da bi mogli odgovoriti na vprašanje, h katerim korakom nas Sveti Duh vabi, da bi kot sinodalna Cerkev rasli, moramo odgovor iskati tudi v evangeliju: »Duh veje, koder hoče, njegov glas slišiš, pa ne veš, od kod prihaja in kam gre.« (Jn 3,8) Pri resonanci ne vemo, kakšen bo „odboj“, kakšen bo odgovor – če sploh bo. In isto vprašanje (negotovost) se pojavlja tudi v sinodalnem procesu.

Dokument „Za sinodalno Cerkev“ navaja glavne prvine, ki določajo sinodalnost kot obliko, slog in zgradbo Cerkve. V kontekstu sinodalnosti je treba imeti pred očmi dejstvo, da je Duh Cerkev vodil skozi zgodovino – in nas tudi danes kliče, da bi za Božjo ljubezen pričevali skupaj. Cerkev je vesoljna in njena vrata so odprta za vse. Zato sinoda vabi in kliče k sodelovanju tudi tiste, ki se zaradi najrazličnejših razlogov znajdejo na pastoralnih obrobjih (Becquart 2022, 101–118).

Pred očmi imamo Cerkev odprtih vrat, ki vabi k sodelovanju in vključevanju vse, ki se zaradi različnih razlogov znajdejo na obrobju (Vodičar 2020, 265). Cerkev je namreč prostor srečevanja različnih darov in karizem – daru Svetega Duha. Raziskovati je treba možnosti za oznanjevanje evangelija; proučevati, kako Cerkev uresničuje odgovornost in oblast, vodilne strukture, da bi osvetlili predsodke in izkrivljena ravnanja, ki niso utemeljena v evangeliju – ter jih poskušali spremeniti (Mallon 2021, 24–26). Izzivi sinode se kažejo tudi v krščanskih skupnostih, ki so postavljene pred izziv partnerske vloge v socialnem dialogu, zdravljenju, spravi, vključevanju in sodelovanju, obnovi demokracije. V tej dinamiki iščemo prostor tudi za ekumenizem.

V fazi priprave sinode se dokument „Za sinodalno Cerkev (občestvo, sodelovanje, poslanstvo) 2021“ opira na dva vira, ki sta v njem večkrat omenjena: „Govor na slovesnosti ob praznovanju 50. obletnice ustanovitve škofovske sinode“, ki ga je imel papež Frančišek 17. oktobra 2015, in dokument „Sinodalnost v življenju in poslanstvu Cerkve“, ki ga je leta 2018 pripravila in objavila Mednarodna teološka komisija (Škofovska sinoda 2021, 7).

2.1 Vabilo k skupni hoji

Rdeča nit sinodalnega dogajanja je vabilo, klic k skupni hoji. V času individualizma je to še poseben izziv. V tem dogajanju se začuti resonanca, ki „zadeva“ na vse strani. Dejstvo je, da se sinodalna pot odvija v zgodovinskem kontekstu, ki ga zaznamujejo prelomne spremembe v družbi (in ključni prehod v življenju Cerkve), ki jih ni mogoče prezreti: v tem kompleksnem kontekstu, v njegovih napetostih in protislovjih smo poklicani, da preiskujemo „znamenja časa“ in jih razlagamo »v luči evangelija« (CS, tč. 4).

Ob pogledu v preteklost ne moremo mimo „tragedije“ pandemije covid-19, ki nas je pripeljala do zavedanja, da smo svetovna skupnost, ki smo na istem čolnu, kjer bolezen enega škodi vsem. Spomnili smo se, da se nihče ne reši sam, da se lahko rešimo le skupaj (FT, tč. 32). Po drugi strani sta zaradi pandemije skokovito narasli tudi že obstoječi neenakost in nepravilnost (Škofovska sinoda 2021, 8).

Sinodalno dogajanje želi dobiti realen vpogled v življenje, delo in poslanstvo vesoljne Cerkve. Ob tem pregledu želi Cerkev preveriti vse plati življenja, tudi področja ranjenosti in trpljenja. Pomembna ugotovitev in določena mera samokritike se skrivata v izjavi v pripravljalnem dokumentu, da se mora Cerkev soočiti s pomanjkanjem vere in korupcijo znotraj same sebe (8). Ob tem vidimo, da gre za veliko mero samokritičnosti in iskrene samoevalvacije.

Vabilo k skupni hoji se kaže tudi v želji mnogih, ki želijo podobo Cerkve soustvarjati. Prebuja se čut za Cerkev, vabilo k soudeležbi, pa tudi želja mladih, da bi bili v Cerkvi protagonisti. V to smer gresta tudi nedavna ustanovitev laiške službe kateheta in dostop do lektorata in akolitske službe za ženske (8).

Sinodalnost predstavlja glavno pot Cerkve, ki je poklicana k prenovi ob delovanju Svetega Duha in poslušanju Besede – sposobnost zamišljanja drugačne prihodnosti Cerkve in njenih institucij v skladu s poslanstvom, ki ga je prejela. Pot v drugačno prihodnost vodi skozi proces poslušanja, dialoga, komunikacije in skupnega razločevanja, ki vključuje vse (čim več) ljudi. Da pa bi lahko „hodili skupaj“, moramo Svetemu Duhu dovoliti, da nas poučuje o resnični sinodalni miselnosti. Tak način razmišljanja nas bo uvedel v proces spreobračanja, ki je v »stalnem prenavljanju, katerega Cerkev, kolikor je človeška in zemeljska ustanova, vedno potrebuje« (E, tč. 6; EG, tč. 26).

V kontekstu resonance opažamo, da se ta ne pojavlja le s pozitivnim predznakom, ampak tudi z negativnim. To pomeni, da je klic, vabilo k skupni hoji treba jasno definirati – in opozarjati na nevarnosti.

2.2 Sinodalna Cerkev in poslušanje Svetega pisma

Sinodalnost je v življenju Cerkve rdeča nit. Tudi II. vatikanski koncil je zasidran v tej dinamiki. Poudarja namreč, da je Bog hotel ljudi posvečevati in zveličati ne posamič in ne brez vsakršne medsebojne zveze, temveč jih je hotel narediti za ljudstvo, ki bi ga v resnici priznavalo in mu sveto služilo (C, tč. 9). Pripadnike Božjega ljudstva združuje krst – in čeprav so nekateri po Kristusovi volji drugim postavljeni za učitelje, oskrbnike božjih skrivnosti in pastirje, vendar med vsemi vlada enakost glede dostojanstva in glede dejavnosti, ki je v graditvi Kristusovega skrivnostnega telesa skupna vsem vernikom (C, tč. 32).

Smisel poti, na katero smo vsi poklicani, je predvsem v odkrivanju podobe in oblike sinodalne Cerkve, v kateri se lahko vsakdo česa nauči. Verniki, zbor škofov, rimski škof – vsi poslušajo drug drugega in vsi poslušajo Svetega Duha – Duha resnice (Jn 14,17) –, da bi vedeli, kaj duh pravi Cerkvam (Raz 2,7). Papež Frančišek je s tem, ko je vesoljno Cerkev pozval k sinodalnosti, dejansko vse škofo in vse krajevne Cerkve prisilil, naj na pot sinodalnosti stopijo zaupljivo in pogumno (Škofovska sinoda 2021, 13).

Sinodalna Cerkev je preroško znamenje. Izvajanje sinodalnosti je danes za Cerkev najočitnejši znak za to, da je vesoljni zakrament odrešenja (C, tč. 48) – znamenje in orodje za notranjo zvezo z Bogom in za enotnost vsega človeškega rodu (tč. 1).

Sinodalni dokument se sklicuje na Sveto pismo, in sicer na dve njegovi podobi. Prva izhaja iz predstavitve ‚občestvenega prizora‘, ki evangelizacijo nenehno spremlja, druga pa se nanaša na izkustvo Duha, v katerem Peter in prva skupnost spoznata nevarnost, da bi deljenje vere neupravičeno omejevali (Škofovska sinoda 2021, 14).

Evangelizacijo težko razumemo, če nimamo pred očmi Jezusovega poslanstva, ki je bil odprt za vse ‚kategorije‘ ljudi. Vsem je oznanjal, vsem je razlagal božje skrivnosti. Evangelij se ne oznanja le razsvetljenim ali izbranim – Jezusovi sogovorniki so običajni ljudje, vsi s človeško naravo, ki jih neposredno poveže z Božjim darom in klicem k zveličanju. Jezus priče preseneti (in včasih osupne), ko za sogovornike sprejema vse tiste, ki izstopijo iz množice – prisluhne burnim očitkom kanaanske žene (Mt 15,21-28), ki ne more sprejeti, da bi bila izključena iz blagoslova, ki ga prinaša; dovoli si dialog s Samarijanko (Jn 4,1-42), kljub temu da ima položaj družbeno in versko zaznamovane ženske; spodbudi svobodno in hvaležno dejanje vere sleporojenega (Jn 9), za katerega je uradna vera določila, da zanj ni milosti (Škofovska sinoda 2021, 14–15).

Jezus, množica v svoji raznolikosti, apostoli – to je podoba in skrivnost, ki jo je treba nenehno preiščevati in poglobljeno raziskovati, da bi Cerkev lahko vse bolj postajala to, kar je. Vsi trije akterji so na prizorišču nujno potrebni – vsi ti dejavniki so pomembni. Če je odsoten Jezus, njegovo mesto zasede kdo drug, in Cerkev postane podobna politični igri. Brez apostolov, ki jih je pooblastil Jezus in poučeval Duh, se odnos z evangeljsko resnico pretrga – in množica, ki Jezusa sprejema ali zavrača, je izpostavljena mitu ali ideologiji o njem (Za sinodalno Cerkev 2021, 15). Brez množic se odnos apostolov z Jezusom spridi v nekakšno sektaško religijo, ki

se sklicuje sama nase; takrat evangelizacija, ki izhaja iz neposrednega razodetja, v katerem Bog osebno nagovarja vse in ponuja odrešenje, izgubi svojo luč.

2.3 Različni izrazi sinodalnosti

Sinodalna pot, ki je razsvetljena z Božjo besedo in utemeljena na izročilu, ima svoje korenine v konkretnem življenju Božjega ljudstva. Zanj je značilna posebnost, ki je tudi izjemen vir: njen cilj – sinodalnost – je tudi njena metoda.

Gre za tri ravni, na katerih se sinodalnost kot konstitutivna razsežnost Cerkve izraža. Prva raven je raven sloga, v katerem Cerkev običajno živi in deluje. Z njim izraža naravo Božjega ljudstva, ki hodi skupaj in se zbira v zboru, ki ga za oznanjevanje evangelija Gospod Jezus sklicuje v moči Svetega Duha. Ta slog se uresničuje v skupnosti, ki posluša Besedo in obhaja evharistijo – v bratskem občestvu ter soodgovornosti in sodelovanju celotnega Božjega ljudstva. Druga raven je raven cerkvenih struktur in procesov, ki je določena tudi s teološkega in kanonskega vidika, kjer se sinodalna narava Cerkve izraža na institucionalni način na krajevni, regionalni in vesoljni ravni. Tretja raven pa je raven sinodalnih procesov in dogodkov, ko pristojni organi Cerkev skličejo v skladu s posebnimi postopki, ki jih določa cerkveni red (Škofovska sinoda 2021, 19).

Sinodalnost pomeni hoditi skupaj. Gre za dva vidika. Prvi vidik proučuje notranje življenje krajevnih Cerkva, odnose med sestavnimi deli, predvsem med verniki in njihovimi pastirji, ter skupnostmi, na katere se delijo zlasti župnije. Nato se širi na načine, s katerimi vsaka krajevna Cerkev vključuje prispevek različnih oblik meniškega, redovnega in posvečenega življenja, laičnih združenj in gibanj ter različnih vrst cerkvenih in katoliških ustanov (šole, bolnišnice, univerze, fundacije, dobrodelne organizacije in organizacije za pomoč itd.). Ta vidik pa zajema tudi odnose in skupne pobude z brati in sestrami drugih krščanskih veroizpovedi, s katerimi si delimo dar istega krsta (Škofovska sinoda 2021, 19–20).

2.4 Tematska jedra za razločevanja (izhodišča za debate)

Gre za deset tematskih jeder, ki izražajo različne vidike živete sinodalnosti. Tematska jedra je bilo treba prilagoditi različnim okoliščinam in jih dopolniti, razložiti, poenostaviti ali poglobiti (Škofovska sinoda 2021, 20–23).

Prvo tematsko jedro je ‚tovariši na poti‘. V izhodišču si ob tem postavljamo vprašanje, kdo v naši krajevni Cerkvi hodi skupaj. V sklopu tega tematskega jedra imamo pred očmi tudi osebe ali skupine, ki so ostale na obrobju.

Drugo tematsko jedro je ‚poslušati‘. Gre za vse dimenzije poslušanja: koga mora krajevna Cerkev poslušati – kako poslušamo laike, zlasti mlade in ženske; kako vključujemo prispevek posvečenih moč in žena; koliko prostora namenimo glasu manjšine; kako poslušamo družbeni in kulturni kontekst, v katerem živimo.

Tretje tematsko jedro je ‚spregovoriti‘. V prvi fazi sinodalnega procesa je bil vsakdo povabljen k besedi, h komunikaciji. V tem kontekstu je zanimivo, da se sinoda ustavi tudi pri komunikaciji v odnosu do družbe, katere del je. Kdaj in kako se lahko pove, kaj je pomembno? Kako delujejo odnosi z medijskimi sistemi – ne samo s katoliškimi?

Četrto tematsko jedro je ‚praznovati‘. Ob tem jedru smernice sinode na prvo mesto postavljajo molitev in liturgično obhajanje. V nadaljevanju se sprašujejo, kako naj spodbujamo dejavno sodelovanje vseh vernikov v bogoslužju in izvrševanju posvečevalne službe. Koliko prostora je namenjenega opravljanju služb lektorja in akolita?

Peto tematsko jedro je ‚soodgovornost v poslanstvu‘. Sinodalnost je v službi poslanstva Cerkve, h kateremu so poklicani vsi njeni člani. Kako so krščeni poklicani k dejavni udeležbi v poslanstvu misijonarskih učencev? Pomenljivo je tudi vprašanje, kako poteka razločevanje pri odločitvah, povezanih s poslanstvom, in kdo pri tem sodeluje. Kako poteka sodelovanje na ozemljih, kjer so navzoče še druge Cerkve?

Šesto tematsko jedro je ‚dialog v Cerkvi in v družbi‘. Dialog je pot vztrajnosti, ki vključuje tudi tišino in trpljenje – je pa sposobna zbrati izkušnje vseh oseb in ljudi. Sinodalne smernice postavljajo vprašanje, kateri so v naši krajevni Cerkvi kraji in načini dialoga. Kako se lotevamo razhajanj v viziji, konfliktov in težav? Kako spodbujamo sodelovanje s sosednjimi škofijami, z (in med) redovnimi skupnostmi na našem območju, z (in med) laičnimi združenji in gibanji?

Sedmo tematsko jedro je ‚z drugimi krščanskimi veroizpovedmi‘. Dialog med kristjani različnih veroizpovedi, ki jih združuje en krst, ima namreč na sinodalni poti posebno mesto. Kakšne odnose imamo in katere težave se pojavljajo?

Osmo tematsko jedro je ‚oblast in sodelovanje‘. Sinodalna Cerkev naj bi bila sodelujoča in soodgovorna. Kako se v naši krajevni Cerkvi izvaja oblast? Katere prakse timskega dela in soodgovornosti imamo?

Deveto tematsko jedro je ‚razločevati in odločiti‘. V sinodalnem slogu se odločitve sprejemajo z razločevanjem, ki temelji na soglasju, to pa izhaja iz skupne poslušnosti Duhu. S katerimi postopki in metodami skupaj razločujemo in sprejemamo odločitve? Kako in s katerimi orodji spodbujamo transparentnost in odgovornost?

Deseto tematsko jedro je ‚vzgjati za sinodalnost‘. Duhovnost skupne hoje je poklicana, da postane vzgojno načelo za oblikovanje človeka in kristjana, družin in skupnosti. Kako vzgajamo ljudi, zlasti tiste, ki imajo v krščanski skupnosti odgovorne vloge, da bi bili bolj sposobni hoditi skupaj, drug drugega poslušati in sodelovati v dialogu?

Namen prvega dela sinodalne poti je bil spodbuditi obsežen postopek posvetovanja, da bi zbrali bogate izkušnje živete sinodalnosti v njenih različnih izrazih in vidikih ter vanj vključili pastirje in vernike krajevnih Cerkva na vseh različnih ravneh. Posvetovanje, ki ga je usklajeval škof, je bilo naslovljeno na duhovnike, diakone in verne laike različnih Cerkva – tako posameznike kot združenja –, ne da bi pri tem spregledali dragocen prispevek, ki ga lahko dajo posvečeni možje in žene (EC, tč. 7).

S tem se je začel resonančni proces – prva faza, delo na terenu. V nadaljevanju si bomo ogledali odgovore, ‚odboje‘, ki jih je sprožil sklic, vabilo k ‚hoji skupaj‘, k sinodalnemu procesu.

3. Resonanca sinodalnega dogajanja v Sloveniji – zaključek prve faze sinodalnosti

Na sinodalno pot je bila povabljena vesoljna Cerkev. Temu vabilu se je odzvala tudi Cerkev v Sloveniji – v vseh šestih krajevnih Cerkvah. Odgovori so prišli iz škofij, redovnih skupnosti, cerkvenih gibanj, skupin, občestev, od vernikov. Sinodalni proces je prebujal resonance na vseh teh nivojih in v odnosih. Proces sam je udeležence učil sinodalne miselnosti in konkretnih oblik sodelovanja.

3.1 Nastanek dokumenta „Sinoda o sinodalnosti 2021–2023: Narodni sinodalni povzetek Slovenija“

Slovenska škofovska konferenca je za sinodo o sinodalnosti kot odgovornega škofa imenovala msgr. dr. Maksimilijana Matjaža, ki je tudi avtor dokumenta „Sinoda o sinodalnosti 2021–2023: Narodni sinodalni povzetek Slovenija“. Ob sklepu prvega dela (terensko delo) konec maja 2022 so posamezni soudeleženci pripravili sinodalne povzetke. Na ravni Slovenije se je oblikovalo šest škofijskih povzetkov, povzetek organigrama SŠK in študijske skupine za sinodo pri SŠK, povzetek Konference redovnih ustanov Slovenije ter nekaj prispevkov posameznih skupin in posameznikov (Slovenska škofovska konferenca 2022, 3). Na osnovi teh poročil je Tajništvo za sinodo pri SŠK oblikovalo poročilo – narodni povzetek, ki so ga slovenski škofje pregledali na seji SŠK 22. junija 2022 v Ljubljani.

V kontekstu sinodalnega procesa lahko zaznamo resonančno frekvenco – ko ne gre za preprost ‚odboj‘, ampak dejansko za dialog, pogovor, komunikacijo na različnih ravneh in v odnosih. Poročilo, ki je nastalo na osnovi poročil s terena, je rezultat resonančnega delovanja.

3.2 Nekaj resonančnih poudarkov iz slovenskega nacionalnega sinodalnega poročila

Poročila so nastajala v različnih okoljih. Kljub temu povzetki kažejo zelo podobne poudarke, kar je znamenje delovanja Svetega Duha. Ta svoje sporočilo posreduje v različnih krajih in časih, pravo razlago pa dobi šele ob skupnem branju (Apd 10). V nadaljevanju bomo predstavili nekaj poudarkov sinodalnih pogovorov v Sloveniji (Slovenska škofovska konferenca 2022, 3–9).

Prvi poudarek oziroma spoznanje pri sinodalnem procesu je, da je treba pred vsakim procesom določiti pristojnosti in odgovornosti. Izziv je predstavljalo dejstvo, da morajo biti pričakovanja uokvirjena v realne možnosti. V skladu s temeljnim vprašanjem sinodalnih dokumentov so udeleženci svoj pogled zavestno usmerili najprej na dobre zglede skupne hoje – in šele nato so iskali vzgibe, kam jih Sveti Duh kliče. S tem so se izognili skušnjavi negativizma in nerealnih, previsokih pričakovanj.

Drugi poudarek, ki ga izpostavlja poročilo, je hvaležnost za župnije. Župnijska skupnost (kakor tudi majhna občestva) se je pokazala kot temeljna skupnost Cerkve – in tudi ena od glavnih referenčnih točk za prihodnost Cerkve. Res pa je tudi, da zgolj formalna pripadnost župnijski skupnosti ne zadostuje, saj sama oseb-

ne povezanosti in rasti v veri ne omogoča. Zato so mnogi poudarili, da je treba iskati nove oblike župnijske skupnosti – predvsem kot občestvo majhnih občestev.

Tretji poudarek je na malih občestvih in povezovanju. Mala občestva in skupine v Sloveniji (karitativna dejavnost, cerkvena gibanja, obiski starejših po domovih, pobožnosti in romanja, župnijski pastoralni sveti, skupine molitve za duhovne poklice, priprava na zakon, vzgoja katehetov, vsakoletni pastoralni tečaj) je mogoče označiti kot zdrava jedra Cerkev. Pokazala se je potreba po širšem povezovanju onkraj meja posameznih župnij, dekanij, škofij – da bi imeli možnost sodelovanja res vsi. Verniki želijo več katehez za otroke, družinske kateheze – in da se prestavi katehezo otrok v družinsko okolje.

Četrti poudarek je na bogoslužju, iz katerega lahko vera in cerkveno občestvo rasteta. Sinodalni pogovori so namreč pokazali, da sta bogoslužje in praznovanje za življenje cerkvenih občestev osrednjega pomena. Bogoslužje je tisto področje življenja Cerkev, kjer se dotikamo samega jedra sinodalnih izzivov, saj gre za vprašanje naše vere.

Pri petem poudarku je izpostavljena zagnanost laikov za sodelovanje. Laiki želijo, da bi se počutili potrebne in zaželeni (kot sodelavci) – in ne zgolj kot poslušalci in prejemniki. Večja zagnanost in velika želja po duhovnih vsebinah se kaže tudi med mladimi. Skupno število dejavnih mladih v Cerkvu se sicer (po birmi) manjša, pri mladih, ki ostajajo, pa se večja želja po doslednem in globokem krščanskem življenju. Želijo si resnih in kakovostnih vsebin.

Šesti poudarek se dotika sodelovanja med duhovniki in laiki. Dinamika sodelovanja po župnijah je odvisna tako od laikov kot od župnikov. V nekaterih župnijah je to na višjem nivoju, v drugih pa naletimo na težave. V poročilu je zapisano, da laiki ne želijo biti le izvajalci, temveč tudi nosilci odgovornosti. Cerkev v Sloveniji je treba deklerikalizirati tako, da bodo laiki prevzeli svoj del odgovornosti za življenje krajevne Cerkev.

Sedmi poudarek predstavlja pogled na formacijo za sodelovanje in voditeljstvo. Dokument ugotavlja, da potrebujemo več usmerjenih programov formacije za duhovnike in laike. Treba je oblikovati kulturo zdravega voditeljstva tako med duhovniki kot med laiki – kjer voditelj spodbuja skupinsko dinamiko in zna prisluhniti vsem. V sklopu tega razmišljanja je zapisana tudi ugotovitev, da je duhovnikov vedno manj, in prav je, da čim več dela, ki po službi ni vezano na duhovniško posvečenje, prepustijo laikom.

Osmi poudarek se dotika življenja duhovnikov. Gre za kritični pogled na življenje duhovnikov v pomanjkanju bratske povezanosti, skupne molitve in iskrenega druženja. Med omenjenimi težavami je tudi dejstvo, da mnogi duhovniki energije za zavzeto pastoralno delo nimajo več. Težava je tudi pretirana skrb za obnovo stavb, če zaradi tega trpi ali pastorala ali odnosi nasploh. Dokument omenja tudi spolne zlorabe nekaterih duhovnikov, ki so v življenje Cerkev vnesle veliko trpljenja, stigem, needinosti, strahu, dvomov in sumničenja.

Deveti poudarek so oddaljeni, odprta vprašanja občestva in poslušanje. Resnica je, da kljub prizadevanju sinodalni proces večjega števila oddaljenih ni dosegel.

Naša občestva torej za obrobne niso zares odprta. Verni laiki so v vsakdanjem življenju sicer obkroženi z neverniki in oddaljenimi, vendar z njimi odprt pogovor o veri težko začenejo. Najbolj organiziran stik z obrobniimi ima mreža Karitas. Treba je tudi razvijati večšine resničnega poslušanja. Oddaljeni namreč Cerkev doživljajo kot institucijo, ki je sicer del kulture, a se preveč bori za moč, denar in povezovalo z oblastjo. Vernikom in duhovnikom najbolj zamerijo dvoličnost v dejanjih.

Deseti poudarek v slovenskem sinodalnem poročilu je izpostavljeno pričevanje vernikov v javnosti. Poročilo ugotavlja, da so aktivni kristjani danes v slovenski družbi manjšina – in so v javnosti pod pritiskom negativnega javnega mnenja. Zato se kočljivim situacijam in pogovorom pogosto izogibajo (Slovenska škofovska konferenca 2002, 179–188). Pravijo, da za predstavitev krščanskega pogleda nimajo sredstev – to pomeni znanja in argumentiranih stališč. V sklopu tega poudarka udeleženci ugotavljajo, da si želijo dostopnih programov, kjer bi prejeli znanje in argumente za javno razpravo o glavnih moralnih vprašanjih. Mnogi si želijo, da bi v Cerkvi oblikovali zdravo distanco do države in posameznih političnih opcij.

Enajsti poudarek v poročilu je odpiranje resničnih vprašanj. Poročilo se sooča tudi z vsemi aferami, ki so se zgodile v zadnjem obdobju (zadnjih 15 let). Verniki ob tem niso bili deležni pravih pojasnil. Poročilo prav tako ugotavlja, da se v Cerkvi resna vprašanja bojimo odpirati in pravega problema pogosto ne poimenujemo. Premalo se zavedamo, da je Cerkev močna v tem, da smo majhni. Z odkritim govorom in ranljivostjo bi veliko pridobili tudi v javnosti, ker bi bili bolj verodostojni in privlačni.

Zadnji poudarek se dotika sodelovanja med škofijami in škofi. Udeleženci v najrazličnejših pogovornih sinodalnih skupinah ugotavljajo, da v zadnjih letih prave edinosti med slovenskimi škofi ni bilo. Pa tudi sodelovanje med škofijami je bilo pogosto težko. Škofje SŠK razumejo kot sinodalno telo za povezovanje med škofi, za komunikacijo znotraj Cerkve – in predvsem v odnosu do države. Mnogi v javnosti pogrešajo prepoznavnost in jasno avtoriteto Cerkve v Sloveniji. Verniki škofo pre malo doživljajo kot voditelje, ki dajejo usmeritev in vizijo. Cerkev v Sloveniji se v javnosti preveč kaže kot institucija – premalo pa kot skupnost, ki si pomaga, ki pomaga drugim in ki drži skupaj (Kraner 2021, 182–183). Želijo si, da bi prišlo do skupnega iskanja in da bi si škofje za sinodalno načrtovanje smeri vzeli več časa.

4. Sinodalna resonanca v Sloveniji in pogled v prihodnost

Sinodalno dogajanje v Sloveniji je prineslo kar realno podobo naše krajevne Cerkve. Pokazalo se je veliko lepega, kar že ‚živi‘, pa tudi še neizkoriščene potencialne možnosti. V poročilu je zapisano, da škofijsko fazo sinodalnega procesa doživljamo kot začetek dolge poti, ki se ne konča (Slovenska škofovska konferenca 2022, 10). Sinodalnost je v temelju zapisana v življenje Cerkve, ki kot občestvo skupaj z Gospodom potuje skozi zgodovino. Sadove sinode bodo v prvi vrsti žela tista občestva, ki so sama hodila po sinodalni poti.

4.1 Sinodalnost kot nadaljevanje poti

V vseh skupinah, kjer se je rodil sinodalni duh, so bili istega mnenja, da je treba sinodalnost nadaljevati. Od pogovorov, posvetov, razmišljanj do konkretnih korakov. Sinoda je pokazala, da je bogoslužje eno temeljnih področij življenja Cerkev. Zato je treba za liturgično življenje skrbeti, saj to krepi našo vero – liturgija ostaja vir moči (Slovenska škofovska konferenca 2022, 10). V prihodnje je treba razmisliti o možnosti sodelovanja čim večjega števila vernikov pri liturgiji, pa tudi v življenju občestva. Veselje naj bo prepoznavno znamenje.

4.2 Občestva kot priložnost

Občestvo naj bo kraj, kjer gojimo kulturo dialoga, poslušanja in medsebojnega sprejemanja, da se vsakdo počuti sprejetega. Pred očmi je treba imeti tudi oddaljene – kljub njihovi drugačnosti. Vloga laikov naj bo grajena na odgovornosti in samostojnosti (Slovenska škofovska konferenca 2022, 10). Prav tako naj bosta tako laik kot duhovnik vzgajana (formacija) v duhu dialoga in sodelovanja.

4.3 Strukture v luči sinode

Mnoge strukture svojega poslanstva ne opravljajo več. V prihodnosti bo zato potreben pogum, da te strukture prevetrimo in ponovno ovrednotimo. Začeti bo treba pri župnijskem pastoralnem svetu, da bo zares izvajal svoje prvotno poslanstvo. V pastoralni župniji je to ‚prostor in čas‘ skupinskega razločevanja in odločanja. Ko razmišljamo o prihodnjih strukturah, je treba imeti pred očmi tudi dejstvo, da pastoralne strukture niso vezane samo na župnije, ampak so lahko v osnovi take, ki segajo preko meja posameznih župnij, škofij in cerkvenih skupnosti (Slovenska škofovska konferenca 2022, 3).

V poročilu lahko začutimo veliko pozitivne resonance. Ne gre samo za preprosti odboj, odmev, pač pa vidimo, da je sinodalni proces pri ljudeh in posameznih skupinah prebudil pozitivne odzive in korake. Koraki so jasni. Papež Frančišek je vesoljno Cerkev povabil k sinodi. Povabil je krajevne Cerkve k sodelovanju (Borras 2018, 137–174). Lahko bi rekli, da je iniciativa prišla od zgoraj, konkretno dogajanje pa se je začelo od spodaj. Konec maja 2022 se je prva faza zaključila, sedaj prehajamo v drugo fazo – to je celinsko. Škofovske konference bodo sinodalno dogajanje nadaljevale po celinah. Oktobra 2023, ko bo v Rimu sklepno dejanje, se bo sinodalni krog sklenil. Sadove vsega sinodalnega procesa bodo iz Rima posredovali v krajevne Cerkve, kjer se bo uresničevanje teh sadov nadaljevalo.

5. Namesto sklepa

Zavedamo se, piše dr. Maksimilijan Matjaž, odgovorni škof za sinodo o sinodalnosti, da Sveti Duh navdihuje vse krščene. Vsak od nas je odgovoren, da po navdihu Svetega Duha sooblikuje sinodalno Cerkev prihodnosti. Na poseben način to odgovornost kot voditelji občestva nosijo škofje in duhovniki. Skupaj smo poklicani,

da v veri razločujemo navdih Svetega Duha, da sprejmemo ključne odločitve – in tudi storimo konkretne korake (Slovenska škofovska konferenca 2022, 10).

Istočasno pa se že oglašajo tudi posamezniki, ki o sinodalni ‚uspešnosti‘ dvomijo. Za nekatere je to le ena od sinod, eden izmed projektov, ki je bil ‚sprožen‘ – vprašanje pa je, kaj bo prinesel. Spet drugi pravijo, da je to proces, ki zahteva premike, za katere bi potrebovali 150 let oziroma deset generacij.

Pojavljajo se kritični odzivi na poročilo ‚Sinoda o sinodalnosti 2021–2023: Narodni sinodalni povzetek Slovenija‘. Navajamo nekatere: avtor poročila nima dovolj pastoralnih izkušenj; glede na to, kako so ‚končale‘ predhodne sinode, kje je zagotovilo, da bo ta drugačna; gre za leporečenje; nekateri župniki se v opisanih dejstvih ne najdejo; nekatere moti preveliko forsiranje laikov: pri tem se zdi, kot da bi škofje želeli župnike preskočiti (ob tem ostajajo skeptični in se sprašujejo, kako daleč bo to pripeljalo); očitki se pojavljajo tudi ob izrazu ‚klerikalizem‘, saj naj bi pod to oznako padlo vse, kar župniki delajo; mesto medijev, ki so oziroma niso izkoriščeni; kritični so do štajerske ‚situacije‘ (posledica finančnega zloma); želijo si bolj jasne definicije dialoga.

Na sinodalno dogajanje smo pogledali z dveh zornih kotov. Prvi je uradni – tisti, ki je izdelan na osnovi poročil in bi ga lahko označili kot pozitivno resonanco. Nismo pa si zatiskali oči pred kritičnimi pogledi in pomisleki. Tukaj gre za resonanco, ki bi jo lahko označili z negativnim predznakom. Pogled v prihodnost? Glede na to, da je pozitivnih premikov kar veliko, naj se sinoda nadaljuje. Nikakor pa si ne smemo zatiskati oči pred kritičnimi ‚opazkami‘, saj nam pri rasti in razvoju dobrih pastoralnih izkušenj in praks lahko pomagajo tudi te.

Kratice

C – *Koncilski odloki* 2004 [Dogmatična konstitucija o Cerkvi (1964)].

CS – *Koncilski odloki* 2004 [Pastoralna konstitucija o Cerkvi v sedanjem svestu (1965)].

E – *Koncilski odloki* 2004 [Odlok o ekumenizmu (1964)].

EC – Frančišek 2018 [Episcopalis communio].

EG – Frančišek 2013. [Evangelii gaudium].

FT – Frančišek 2020 [Fratelli tutti].

PIP – Slovenska škofovska konferenca 2012 [Pridite in poglejte].

SŠK – Slovenska škofovska konferenca.

Reference

- Barnérias, Dominique, Luc Forestier in Isabelle Morel.** 2021. *Petit manuel de synodalité*. Pariz: Salvator.
- Becquart, Nathalie, Laure Blanchon, Giacomo Costa, Étienne Grieu, Frédéric-Marie Le Méhauté, Éric de Moulins-Beaufort in Christoph Theobald.** 2022. *Les derniers seront les premiers: la parole des pauvres au cœur de la synodalité*. Pariz: Éditions Emmanuel.
- Borras, Alphonse.** 2018. *Communion ecclésiale et synodalité: comprendre la synodalité selon le pape François*. Pariz: Éditions CLD.
- Klun, Branko.** 2020. Rezilienca in resonanca: V iskanju nove države do sveta. *Bogoslovni vestnik* 80, št. 2:281–292.
- Koncilski odloki.** 2004. Ljubljana: Družina.
- Kraner, David.** 2021. Medijske reprezentacije kot odsev problema institucionalizacije Cerkve. *Bogoslovni vestnik* 81, št. 1:163–183.
- Mallon, James.** 2021. *Božja prenova: Od vzdrževanja do misijona v župniji*. Ljubljana: Družina.
- Frančišek.** 2013. Veselje evangelija [Evangelii gaudium]. Apostolska spodbuda. Ljubljana: Družina.
- . 2015. Govor na slovesnosti ob praznovanju 50. obletnice ustanove škofovske sinode (17. 10.). Navaja Slovenska škofovska konferenca 2021, 5.
- . 2018. O škofovski sinodi [Episcopalis communio]. Apostolska konstitucija. Ljubljana: Družina.
- . 2020. Vsi smo bratje [Fratelli tutti]. Ljubljana: Družina.
- Mednarodna teološka komisija.** 2020. Sinodalnost v življenju in poslanstvu Cerkve. V: *Sinodalnost v Cerkvi*, 27–95. Cerkveni dokumenti 160. Ljubljana: Družina.
- Rosa, Hartmut.** 2013. *Social Acceleration: A New Theory of Modernity*. Chichester, NY: Columbia University Press.
- Slovenska škofovska konferenca.** 2002. Izberi življenje: Sklepni dokument plenarnega zbora Cerkve na Slovenskem. Ljubljana: Družina.
- . 2012. Pridite in poglejte: Slovenski pastoralni načrt. Ljubljana; Celje: Mohorjeva družba.
- . 2022. Sinoda o sinodalnosti 2021–2023: Narodni sinodalni povzetek Slovenija. Katoliška Cerkev. 1. 8. https://katoliska-cerkev.si/media/datoteke/2022/220801_Narodni%20sinodalni%20povzetek-SLO-FINAL.pdf (pridobljeno 22. 8. 2022).
- Škofovska sinoda.** 2021. Za sinodalno Cerkev: občestvo, sodelovanje in poslanstvo. Vatikan: Škofovska sinoda. <https://katoliska-cerkev.si/media/datoteke/Dokument%20in%20publikacije/Vademekum-Za%20sinodalno%20Cerkev-SLO.pdf> (pridobljeno 12. 6. 2022).
- Vodičar, Janez.** 2020. Kritika sekularizacije: tradicija kot pot do trdožive prihodnosti. *Bogoslovni vestnik* 80, št. 2:253–266.